

Mecmuamızın Türkiye Elektrifikasyonu Adını

• Taşıyan Sayışı Hakkındaki Müşahedeler

Yazan:
Necati TÜRKER
Y Müh -San. Bak.

Mecmuamızın 1959 yılı Kasım - Aralık nüshası, memleketimiz elektrifikasyonu hakkında toplu bir bilgi vermek gayesini taşıdığından; Odamızın bu teşebbüsünün Camiamızda memnuniyetle karşılandığına şüphe yoktur. Büyük bir emek mahsulü hazırlandığını tahmin ettiğimiz bu sayıda birçok faydalı malûmat bulduk ve bazı önemli meselelere temas edildiğini gördük. Ancak bütün bunlara rağmen teşebbüsün tam bir başarı sağlayamadığını ve bilâkis üzerinde önemle durulması gereken bazı hususları ihtiva ettiğini de üzümlere müşahede ettik.

Evveleminde Memleketin umumi bünyesile alâkalı, mühim bir meselenin; Yurdun elektriklendirilmesi alanında çalışan müesseselerimizden yalnız birinin görüş mahsulü olabileceğini kabul etmek ne kadar zor ise Odamızın bu isim altında bir nüshayı sadece bir tek müessesemizin fikirlerinin memleketimiz namına son söz olduğunu kabul ederek bunları Türkiye'nin Elektrifikasyonu gibi umumî bir hüviyetle neşretmeside kanaatimizce mevzuun hakiki durumuna uygun değildir.

Filhakika bu mevzuda çalışan Sanayi Vekâleti, D. S. I. Umum Müdürlüğü, Etibank Umum Müdürlüğü, İller Bankası gibi daha birçok müesseselerin dosyalar dolduran ve milyonlara mal olan uzun emek mahsulü çok kıymetli etüd ve görüşleri mevcut iken bunların bir kenara bırakılarak tek taraflı bazı görüşleri Türkiye Elektrifikasyonu adına yayma ve maalesef mühim yanlışları ihtiva eden bir haritayı da, Türkçe ve İngilizce binlerce nüsha basıp mecmuamızın bir eki olarak Yurd içine ve dışına dağıtmak üzerinde titizlikle durduğumuz prensiplere aykırı düşmektedir.

Bu özel sayı içindeki yazılar üzerinde ayrı ayrı durmayacağız. Ancak önsöz ve Orta sahi-fedeki harita herhangi bir tavih yapılmadığına göre doğrudan doğruya mecmuamıza ve dolayısıyla Odamız camiasına malcdilmiş olduğundan bu husustaki müşahedelerimizi arz etmekte fayda mülâhaza -etmekteyiz

önsözün ilk paragrafında; elektrik enerjisinin depo edilmemesine işaret edilerek : (Yeni enerji kaynaklarının araştırılmasının, geliştirilmesinin, tevzi şebekelerinin İslâhı ve tevsiine ara-

verilmeden devam edilmesinin) neden zaruri olduğuna dair yeni bir kaide vazedilmektedir. Bu yeni kaideye göre acaba elektrik enerjisi depo edildiği takdirde bütün bu faaliyetlere lüzum kalmıyacak mıdır? Yine bu yeni kaide muvacehesinde birçok müesseselerin ilerdeki senelerde talebin nasıl bir seyir takip edeceğini tayin ve tesbit etmek maksadıyla yaptığı enerji tahminlerinin hikmetini anlamak bir türlü mümkün olmamaktadır.

önsözün diğer paragraflarında; memleketimizdeki elektrik tesislerinin geliştirilmesinde takip edilmesi gereken «müstakar bir politikanın» prensipleri belirtilmektedir. Klâsik ve umumi mahiyetteki bu prensiplerin memleketimizin hususi durumunu şümüllü olarak aksettiremediği kanaatindeyiz.

Diğer taraftan Doğu Anadolunun gelişmesini tamamen su kuvvetlerine bağlamak fikrinde tam bir isabet görmemekteyiz.

Kaldığı böyle ciddi bir mevzuun neşrinde; önsöz olarak tertip edilen yazıda, ana dilimizde kuvvetli ve isabetli karşılıkları bulunmasına rağmen «dese, developpe, patern, sektör» gibi yabancı kelimelerin kullanılması üzüntülerimizi daha da arttırmaktadır.

Haritaya gelince; bu hususta evvelâ göze çarpan birkaç önemli yanlış ve eksikliklere işaret edeceğiz :

1 a) Almus Hidro-elektrik Santralına bağlı enerji nakil hatlarının voltajı 66 KV. olarak gösterilmiştir. Halbuki D. S. I. Umum Müdürlüğünün bu husustaki yayınlarından ve son günlerde gazetelerde intişar eden ilânlardan voltajın 161 KV olduğu görülmektedir. Esasen Yeşilirmak kademelerinde istihsal edilecek büyük çaptaki enerjinin 66 KV. la nakledilemeyeceği aşikârdır.

Bu vesile ile şu noktaya da işaret etmek isteriz ki, E. 1 E. İdaresinin Almus Santrallerinin takat ve kapasitesine ilgili görüşü de şimdiki kadar hiçbir suretle tahakkuk etmemiştir. Çünkü takatını 5 MW. olarak plânladıkları Almus Santralını inşa ve tesisi deruhte eden D. S. I. Umum Müdürlüğünce tadil edilerek takat 2*/ MW yük-

selekt edilmiştir. Almus Baraj ile ilgili bütün done-ler neşredilmiş olmasına rağmen halâ harita ar-kasındaki cetvellerde santralin senelik istihsal kapasitesi 60 milyon kWh olarak gösterilmek-tedir. Hakiki rakam 84 milyon kWh tır.

2. Afyon indirici transformatör merkezin-den her iki istikamette çekilen hatların voltajı 66 kV. olarak gösterilmiştir. Halbuki yük mer-kezlerinin arzettiği hususiyet dolayısıyla bu hat-ların voltajının 33 kV. seçilmesinden daha ta-bii birşey olamayacağı izahtan varestedir. Uşak Şehrinin Batı istikametinden beslenmesi ekon-omik mülâhazaların en tabii neticesidir.

3. Babaeski - Edirne hattı haritada 66 kV. olarak işaretlenmiştir. Halbuki bu hattın vol-tajının asgari 154 kV. olması gerekir esasen 66 kV. un maksada cevap vermesi teknik bakı-mdan mümkün değildir. Çünkü Yunanistan'a ener-ji satmak bahis konusudur.

4. İnşasına karar verilmiş olarak gösterilen Lüleburgaz - Pınarhisar hattı henüz mutasav-ver dahi değildir. Diğer taraftan Gaziantep Çi-mento Fabrikasından Gaziantep Şehrinin bes-lenmesini sağlayacak tesisler inşa safhasında ol-masına rağmen haritada buna yer verilmemiş bulunuyor.

5. Haritada Tortum - Erzurum tek devre ola-rak gösterilmiştir. Halbuki bu hat çift devreli-dir ve ilk safhada 4 iletkeni çekilmiştir.

6. Halen işler vaziyette bulunan Terkos - İs-tanbul hattı tek devreli olarak gösterilmiştir. Halbuki bu hat çift devrelidir, ve her iki devre de işler haldedir.

7. Çukurhisar Çimento Fabrikası ile Bozü-yük arasında 33 kV. luk inşa halinde bir hat gösterilmiştir. İnşa halind* böyle bir hat mevcut değildir.

8. İncirliova - Koçarlı, Sincanlı - Sandıklı hat- /arı haritada 66 kV. olarak işaretlenmiştir. Ha-kiki ihtiyaçlara göre yapılacak bir rantabilite he-sabı İncirliova - Koçarlı hattını 15 kV. Sincanlı - Sandıklı hattını ise 33 kV. olarak empoze eder. Diğer taraftan Aydın, Yatağan Muğla ener-ji nakil hattı ise 66 kV., 33 kV. olarak gösteril-miştir. Acaba Sandıklı veya Koçarlı'nın yükü Muğla'dan daha fazlamıdır ki? Bu kadar kısa mesafelerde 66 kV. ta çıkmak suretiyle tesis masraflarını yükseltecek bir hal tarzına gidil-mistir. Kaldığı Muğla'nın arkasında Antalya Köyceğiz ve Dalaman gibi iktisadî kalkınma projelerinin yer aldığı bölgeler uzanmaktadır. E. D. F. tarafından hazırlanan raporda Aydın - Muğla hattı 154 kV. olarak intihap edilmiş olup kanaatimizce seçilen voltaj kademesi müstakbel gelişmelere cevap verebilmek bakımından 33 kV. ta nazaran çok daha isabetlidir.

9. 1957 senesinde aynı isimle çıkarılan ha-ritada işler vaziyette kalın kırmızı çizgi ile gös-terilen 154 kV. luk Bahkesir - Edremit hattının bu defaki haritada inşa halinde gösterilmesinin sebebi bir türlü anlaşılmamaktadır.

10. Haritada göze çarpan hususlardan bin de müstakbel bir plânlamada dahi enterkonnekte şebekenin uçlarının daima açık bırakılmasıdır.

11. Haritada 300 MW. luk Çiçeroz Santra-l ile 120 - 240 Mff. lik Kütahya Santralını doğru-dan doğruya mevcut enterkonnekte şebekeye irtibatlandırılmıştır. Kanaatimizce teknik bakı-mdan bu çaptaki enerjilerin mevcut sistemle nak-li mümkün değildir. Tevsiye veya daha yüksek bir voltaj kademesine ihtiyaç olduğu aşikârdır. Buna mukabil mevcut sisteme bağlanacak olan ve halen inşa safhasında bulunan Kesikköprü Santralını ise hiç bir yere irtibatlandırılmamış ola-rak gösterilmiştir.

12. Bir taraftan Hirfanlıya diğer taraftan Sızır Santralına bağlanan Kayseri Şehri ve ha-valisinde sanki enerji sıkıntısı mevcutmuş gibi «Karagöz» adında yeni bir santral derpiş edil-miş.

13. Harışit Hidro-elektrik Santralının plan-lanmasında neden sadece Batıdaki yük merkez-lerinin nazarı itibare alındığı meçhulumuzdur.

Haritanın tertip ve tanzim şekli umit kırıcıdır. Evvelâ, çok zengin hidrolik imkânlarla sahip bu-lunan memleketimize harita adetâ hidrolik im-kânlardan mahrum bir yer intibamı vermekte-dir. Ezcümle Yeşilirmak Bölgesi tamamen fakir bir saha olarak gösterilmektedir. Nitekim bu bölgede en ufak bir enerji kaynağının mevcudiyetine bile işaret edilmemiştir. Hal-buki DSİ tarafından yapılan mufassal çalış-maların neticesi hepimizin malûmudur. Harita neşredilmeden önce DSİ yetkilileri ile temas edil-mek lüzumu hissedilmiş olsa idi bu duruma dü-şülmezdi. Hakikaten bu bölgede 10 kadar bü-yük kapasiteli ekonomik hidrolik imkânın mev-cut olduğu anlaşılmalı ve priyoriteleri bile tesbit edilmiştir.

Yeşilirmak Bölgesi için söylediklerimiz; Gü-ney - Batı Anadolu, Batı Anadolu ve Ceyhan kademeleri için de varit olduğu gözden uzak tu-tulmalıdır.

Diğer taraftan haritanın arkasındaki cetvel-ler plânlamaya taallük eden bazı mevzular hak-kında tereddüt uyandırmaktadır. Bu hususta mi-sal olarak Silihtar Santralının tevsiini göstere-biliriz.

Silihtarın tevsiine karar verilmiş midir? Şayet bu sualın cevabı müsbetse ortada mesele yok demektir. Fakat böyle bir proje tasdik edilme-mişse tasvip edilmiş zehabını uyandırır şekilde yayınlamak herhalde doğru olmasa gerek.

Hülâsa haritadaki yanlışlar birçok bakımlardan okuyucuyu tereddüde sevkedici mahiyettedir.

önsözleriyle, ekseri yazarlarile ve meşhur haritasile «Türkiye Elektrifikasyona adı altında çıkarılan bu özel sayı muayyen bir İdareye ait bir broşür intibainı uyandırmaktadır.

Bu itibarla Odamız camiasının bir üyesi olarak temennimiz bu mühim yanlışların en kısa zamanda düzeltilmesi ve bu sahada memleket çapında yapılan çalışmaları objektif şekilde aktiretiren bir nüshanın neşri ve umumî efkâra arz edilmesidir.

1953 senesindeki I ci Enerji Kongresinin II ci sinin nekadâr elzem olduğunu ve hattâ geciktigini bu münasebetle belirtmek yerinde olur.

Odamızın yeni idare Hey'etinin bu sahada çalışmakta olduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz. Memleketimiz elektrifikasyonunun çeşitli cephelerile görevli bulunan idare ve teşekkülleri içine alan böyle bir kongrenin derhal toplanması bu millî dâvaya hepimizin inandığı yeni bir veçhe vermekle kalmıyacak aynı zamanda bu kongrede elde edilecek neticeler Türkiye Elektrik Kurumu içinde fevkalâde faydalı olacaktır.

Neşriyat Encümeninin Notu :

Elektrik işleri Etüd idâresinin hazırlayıp dağıtmakta olduğu Türkiye Elektriklendirme Plânı isimli haritadan muayyen bir miktarını Odamıza, mecmuamıza İlâve edilmek üzere tahsis etmesi üzerine, Türkiye'nin elektrikleştirme durumu hakkında umumî malûmatta verecek bir sayı hazırlamayı düşündük, 35. - 36. sayı böyle bir fikrin ve bunun etrafında çalışmaların neticesi olarak ortaya çıktı. Encümenimiz bu sayının ihtiva edeceği mevzuları tayin etti ve bu mevzular üzerinde çalışmakta olan ve bu hususlarda bilgili olarak kabul ettiği arkadaşlara müracaat ederek birer yazı istedi.

Haritada gösterilen tesislerin bir tanıtılmasını yapan yazıyı da bir arada arşivleri karıştırarak hazırladık.

Mecmuanın yalnız bir müessesenin görüşlerini tebarüz ettirdiği fikri tamamen yanlışdır. Yazıları hazırlayanlara dikkat edilirse :

Türkiye'nin elektrikleştirme durumu, enerji kaynakları ve müstakbel plânlaması ile hukukî mevzuat üzerine yazılan yazılar EİE dendir. Türkiye'de bu mevzu ile meşgul en eski müessese olan, geniş arşivleri bulunan ve esas vazifesi bu mevzularla meşgul olmak olan böyle bir müesseseden gayri bir yerden bu malûmatın alınamayacağı sizlerce de kabul olunur zannındayız.

İşletmeye ait yazılar ise Türkiye'nin en büyük işletme müessesesi olan ve bütün 154 kVlık enterkonnekte sistemi ve buna bağlı santral ve postalan işleten Etibank Elektrik İşletmeleri müessesesinden alındı.

Tesislerin kurulmasına ait bir yazı koyduk ve onu da Etibank'tan aldık. İnşa halindeki barajlar için DSİ Barajlar Dairesinde bulunan bazı arkadaşlara müracaat ettik, fakat işlerinin çokluğundan bu arzumuzu yerine getiremediler. İller Bankasının tesislerinin bir çoğunun yakında işletmeye açılacağını düşünerek açılış sırasında bunlardan bahsetmek üzere geri bıraktık. Nitekim tesis tanıtmağa iki sayıdır devam ediyoruz. •

Elektrik idlerinin yürütülmesi üzerindeki düşünceleri İdare Heyetinden iki arkadaş hazırlamışlardır.

Bunlar Encümen arkadaşlarımızın kolaylıkla temas ederek yazı temin edebilmekte olduklarıdır. Temas edemediğimiz, fakat bu hususta yazı gönderecek olan arkadaşlarımıza sütunlarımız daima açıktır. Bu hususta zaten her zaman umumî müracaat yapmakta, fakat maalesef cevap alamamaktayız. Elektrifikasyon sayısının hazırlandığı 33 - 34 üncü sayının 48 inci sayfasında büyük puntolarla ilân edilmişti. Bu çağırımıza cevap olarak, belki bir tesadüf eseri olarak ancak Hüseyin TEKİNEL'den bir yazı alabildik.

Haritanın mecmuada bulunuş tarzı hakkında hataya düşüldüğünü görmekteyiz. O sayının kapak içinde de işaret edip teşekkür ettiğimiz gibi, harita EİE tarafından bastırılmıştır ve bize hediye edilmiştir. Biz harita üzerinde çalışmış değiliz. Zaten harita üzerinde EİE rumzuda durmaktadır.

EİE nin bastırıldığı harita tabiatıyla idarenin mahsulüdür. Başka idarelerin bu alanda harita veya çalışmaları varsa ve bize hediye ederlerse onları da mecmuamıza eklemekte büyük bir zevk duyacağız.

Harita üzerindeki ikazlarınıza biz cevap vermekte kendimizi selâhiyetli görmüyoruz.

Yazınız Türkiye'de elektrik işlerinin nasıl karışık bir durumda olduğunu da göstermektedir. Bu hususa 35. - 36. sayımızda da ayrıca temas edilmiştir. Bahsettiğiniz gibi elektrik plânlamaları birkaç müessese tarafından yapılmakta, diğer bütün mevzularda olduğu gibi burada da sürtünmeler meydana gelmektedir. Elektrik işlerimizi içinde bulunduğu bu karışık durumdan kurtarmayı İnkilâp Hükümetinin de düşünmekte olduğunu memnuniyetle görmekteyiz. Hükümetimizin bu durumu da bir an evvel halletmesini beklemekteyiz.

İSTATİSTİK BAHİSLERİ:

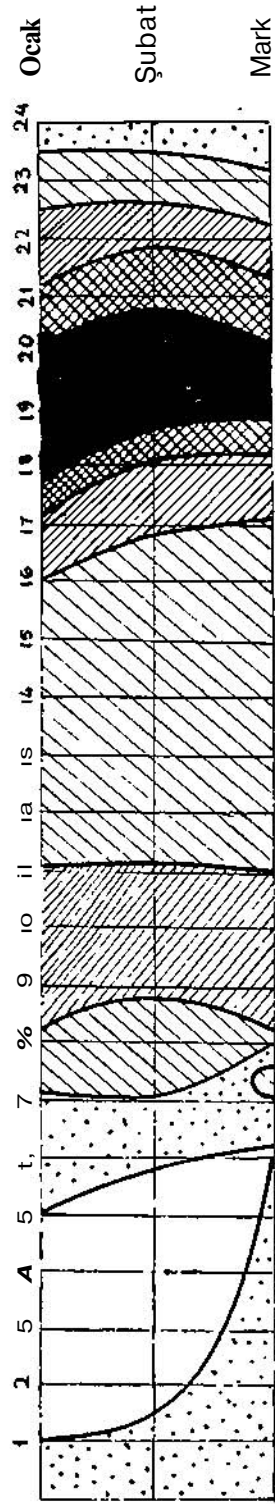
TÜRKİYE'nin TOPLAM AYLIK BBÜT ÜRETİMLERİ (MU KWh) ve artışları %

	1955	%	1956	%	1957	%	1958	%	1959	%	1960
I	128.9	14.0	147.0	16.5	171.2	13.0	193.5	9.4	211.7	13.1	239.4
II	117.4	15.3	135.4	11.8	151.4	11.8	169.2	12.3	190.—	16.4	221.2
III	131.0	11.8	146.5	16.5	170.7	11.5	190.3	* 9.0	207.4	10.5	229.2
IV	125.4	11.4	139.7	16.8	163.2	7.4	175.3	7.1	187.8		
V	124.7	11.0	138.4	14.2	158.1	17.4	184.9	7.9	199.5		
VI	124.9	12.9	141.0	11.6	157.4	8.5	170.8	7.1	195.9		
VII	126.5	9.0	137.9	13.1	155.9	16.6	181.8	7.5	202.1		
VIII	125.3	19.1	149.2	13.3	169.0	11.2	188.0	10.6	220.9		
IX	133.2	19.5	159.2	12.4	179.0	11.6	199.8	12.5	247.0		
X	143.9	23.3	177.4	8.7	192.8	13.8	219.5	16.1	246.5		
XI	148.6	16.4	173.0	12.3	194.3	9.9	212.3	18.5	258.3		
XII	149.9	16.4	174.5	11.0	193.7	12.5	218.0		2550.0		
Sencilik Toplam :	1579.7		1819.2		2056.7		2303.4				

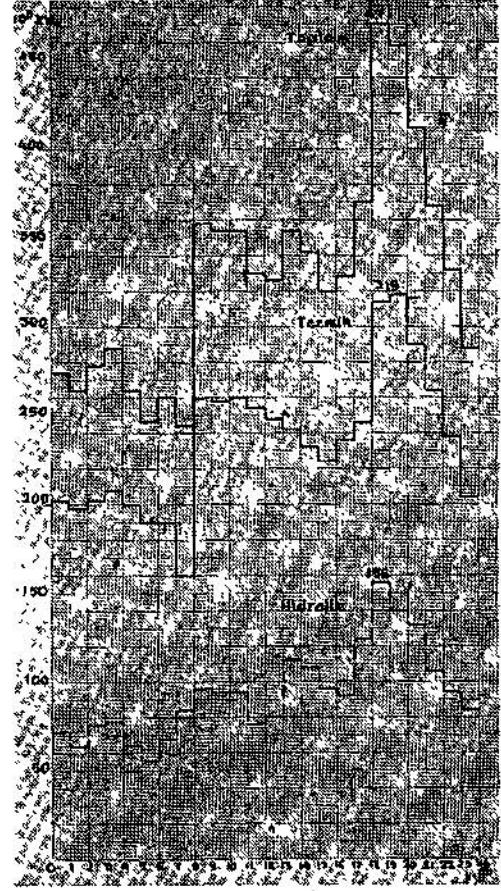
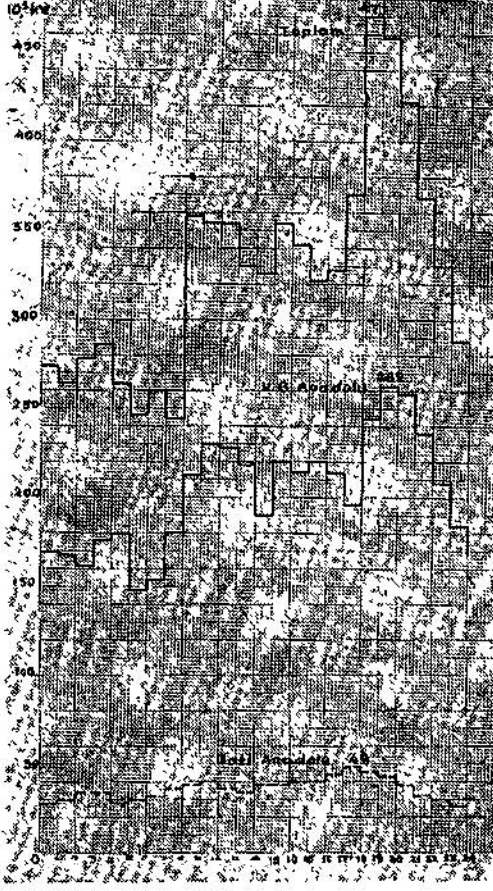
YÜK DAĞLARI

1200-2100	250-300	300-350	350-400	400-450	450 \times 10 ³ few
					

Saatler

1960 yılı Mart ayı üçüncü çarşamba gününe
alt yük eğrileri

1958, 1959 ve 1960 yılı
AİTLİK BRÜT ÜRETİMLER

